

26 Νοεμβρίου, 1991

[ΠΙΚΗΣ, ΑΡΤΕΜΙΔΗΣ, ΑΡΤΕΜΗΣ, Δ/στές]

ΣΩΤΗΡΗΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΟΝΗΣΙΑΛΛΟΥ,

Εφεσείων,

v.

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ,

Εφεσίβλητης.

(Ποινική Έφεση Αρ. 5239).

-
- Φόνος εκ προμελέτης κατά παράβαση του άρθρου 203 (1) του Ποινικού Κώδικα Κεφ. 154, όπως τροποποιήθηκε από τους Ν 3/62 και 86/83 — Τι είναι προμελέτη — Εφαρμοστέα κριτήρια για συμπέρασμα ύπαρξης προμελέτης — Διάκριση μεταξύ φόνου εκ προμελέτης και φόνου με δόλια πρόθεση (murder with malice aforethought) — Εκτενής αναφορά στην Κυπριακή Νομολογία. 5
- Ανθρωποκτονία κατά παράβαση του άρθρου 205 του Ποινικού Κώδικα Κεφ. 154 — Σφάλμα του Κακούργιοδικείου να εξομοιώσει την εγκληματική σκέψη με προμελέτη — Υποκατάσταση της καταδίκης για φόνο εκ προμελέτης με καταδίκη για ανθρωποκτονία. 10
- Απόδειξη — Ομολογία του εφεσείοντα — Παραδεκτότητα της ομολογίας — Κριτήριο αποτελεί το εκούσιον της ομολογίας — Αρχές που διέπουν αποδοχή αμφισβητούμενης ομολογίας — Νοητική κατάσταση υπόπτου κατά τον χρόνο της ομολογίας — Δεν ανάγεται στο παραδεκτό αλλά στη βαρύτητα της — Η αρχή που υιοθετείται στην Αυστραλιανή υπόθεση R v Burnett δεν είναι παραδεκτή στην Αγγλία ως αυτοτελής και ανεξάρτητη αρχή αποκλεισμού ομολογίας υπόπτου για ανικανότητα λόγω υγείας και τα γεγονότα της δεν συσχετίζονται με την παρούσα υπόθεση. 15
- Απόδειξη — Οι κανόνες των Δικαστών (Judges Rules) — Παρέκλιση από αυτούς δεν συνεπάγεται και την απόρριψη της κατάθεσης ως μαρτυρίας — Θέμα διακριτικής ευχέρειας του Δικαστηρίου που εφόσον ασκείται μέσα στο σωστό νομικό και πραγματικό πλαίσιο δεν δικαιολογεί επέμβαση του Εφετείου. 20
- Ο περί Ποινικής Δικονομίας Νόμος Κεφ. 155 άρθρο 145 (1) (β) — Κριτήρια για εφαρμογή της επιφύλαξης του άρθρου. 25
- Ποινή — Μετά τη μετατροπή της ετυμηγορίας (verdict) σε καταδίκη για το έγκλημα της ανθρωποκτονίας επεβλήθη η ποινή φυλάκισης 15 ετών — Παράγοντες που συνεκτιμήθηκαν για καθορισμό

της ποινής.

5 Ο κατηγορούμενος ηλικίας 29 χρόνων και το θύμα Άρτεμη 20, είχαν δεσμό από τον Αύγουστο του 1988. Διασκεδάζαν μέχρι τις πρωινές ώρες της 20ης Απριλίου 1989 σε δισκοθήκη της Λεμεσού. Έφυγαν με το αυτοκίνητο της Άρτεμης και πήγαν σε απόμερο μέρος της παραλίας Λεμεσού όπου έκαμαν έρωτα. Μετά μπήκαν ξανά στο αυτοκίνητο όπου ακολούθησε συζήτηση στην οποία η Άρτεμη του γνωστοποίησε πρόθεση διακοπής του δεσμού τους αντιδρώντας αρνητικά στις παρακλήσεις του κατηγορουμένου να του δώσει "πίστωση χρόνου". Τότε ο κατηγορούμενος αποπειράθηκε να τη στραγγάλισει. Η Άρτεμη κατάφερε να βγει απ' το αυτοκίνητο από το οποίο βγήκε και ο κατηγορούμενος ο οποίος την έπιασε από τα μαλιά και κτυπούσε το κεφάλι της στη γή. Η Άρτεμη έχασε τις αισθήσεις της. Ο κατηγορούμενος την έβαλε πίσω στο αυτοκίνητο το οποίο ωδήγησε στον γύρο της θάλασσας. Εκατέβασε την Άρτεμη από το αυτοκίνητο, την έπιασε στα χέρια του και προχωρούσε μέσα στη θάλασσα. Η Άρτεμη επανήρθε τις αισθήσεις της και καλούσε για βοήθεια γρατσουνίζοντας τον κατηγορούμενο σε μια προσπάθεια να ξεφύγει. Ο κατηγορούμενος έβαλε την Άρτεμη μπρούμυτα μέσα στη θάλασσα και κρατούσε το κεφάλι της κάτω από το νερό μέχρι που σταμάτησε να κινείται. Μετά απομακρύνθηκε από τη σκηνή και κρύφθηκε σε συγγενικό σπίτι στο Μονιάτη.

25 Ο κατηγορούμενος έδωσε θεληματική κατάθεση στις 21 Απριλίου 1988 (τεκμήριο 63) στην οποία ομολογούσε την ενοχή του και τις συνθήκες διάπραξης του φόνου, αναφερόμενος σε σκέψη που έκαμε το πρωί της 19ης Απριλίου να σκοτώσει την Άρτεμη λόγω υπονοιών του για ματαίωση του προγραμματιζόμενου αρραβώνα τους εκ μέρους του πατέρα της. Η συζήτηση που προηγήθηκε του φόνου αποκάλυφθηκε σε μεταγενέστερη κατάθεση του κατηγορουμένου (τεκμήριο 98) η οποία δεν έγινε αποδεκτή από το Κακούργιοδικείο ως αναξιόπιστη και χαρακτηρίστηκε σαν εκδήλωση δεύτερης σκέψης μετριασμού των επιπτώσεων της προηγούμενης κατάθεσης.

35 Ο κατηγορούμενος βρέθηκε ένοχος και καταδικάστηκε για τον εκ προμελέτης φόνο της Άρτεμης αφού κρίθηκε από το Κακούργιοδικείο ότι η κατάθεση στο τεκμήριο 63 η οποία εβεβαιώνεται από εξωτερική μαρτυρία, αποκάλυπτε τόσο τις συνθήκες διάπραξης όσο και τη διάθεση του πριν και κατά τη φονική πράξη. Σύμφωνα με την απόφαση το εύρημα της προμελέτης εδράζεται στην ομολογία του κατηγορουμένου στο τεκμήριο 63. Του επιβλήθηκε η ποινή των ισοβίων δεσμών.

Λόγοι Έφεσης

1. Απουσία προμελέτης.

2. Μη οριστική τεκμηρίωση ότι ο θάνατος της Άρτεμης ήταν το αποτέλεσμα ανθρωποκτονίας και εν πάση περιπτώσει
3. Δεν αποδείχθηκε η ταυτότητα του δράστη.

Κατά την ακρόαση της έφεσης οι λόγοι υποδιαιρέθηκαν και συμπτύχθηκαν σε τρεις ενότητες που συνοψίζονται ως εξής: 5

A) Το παραδεκτό των καταθέσεων του εφεσεύοντα.

Προσβλήθηκαν όλες οι ενδιάμεσες αποφάσεις του Κακούργιοδικείου με τις οποίες έγιναν δεκτές οι ενοχοποιητικές καταθέσεις του εφεσεύοντα και ιδιαίτερα η κατάθεση του τεκμηρίου 63. Σύμφωνα με την υπεράσπιση οι βασικοί λόγοι προσβολής των ήταν ότι δόθηκαν όταν ο κατηγορούμενος τελούσε υπό ψυχικό και σωματικό κλονισμό που τον καθιστούσε ανίκανο να επιμαρτυρήσει τα γεγονότα, οι ύποπτες συνθήκες κράτησης του και η παρέκκλιση από τους Δικαστικούς Κανόνες (Judges Rules). 10

B) Οι επιπτώσεις και προεκτάσεις άλλης μαρτυρίας, εκτός από εκείνη των καταθέσεων ως προς τα αίτια, τα γεγονότα και τη ταυτότητα του θύτη. 15

Γ) Η αποδοχή της προμελέτης.

Το Ανώτατο Δικαστήριο δεν διαπίστωσε βάσιμο λόγο για επέμβαση στην απόφαση του Κακούργιοδικείου για τους λόγους A) και B) της έφεσης. Επέτρεψε όμως την έφεση για το λόγο Γ) διαφωνούντος του Δικαστή Άρτεμίδα, και αποφάνθηκε ότι: 20

(A) Υπό Πική, Δ., συμφωνούντος του Άρτέμη, Δ.:

1. Η πρόκληση θανάτου δεν επιμαρτυρεί αφεαυτής προμελέτη. Η προμελέτη πρέπει να αποδειχθεί ανεξάρτητα από οποιαδήποτε πρόθεση πρόκλησης του θανάτου του θύματος, εκδηλούμενη από την παράνομη πράξη που επιφέρει το θάνατο. Η προμελέτη πρέπει να αποδειχθεί ως η κινητήρια δύναμη για τη φόνευση του θύματος. Η αιτιώδης σχέση μεταξύ της προμελέτης και της θανάτωσης πρέπει να είναι άμεση. Ο εφεσεύων δεν προέβη σε οποιαδήποτε ενέργεια που να επιμαρτυρεί μελέτη ή σχεδιασμό των όσων διαδραματίστηκαν κατά την ώρα του εγκλήματος. 25

2. Οι εγκληματικές ενέργειες του εφεσεύοντα συσχετίζονται άμεσα με τη συζήτηση που είχαν, ώστε να υπάρχει άμεση αλληλουχία μεταξύ της συζήτησης και των γεγονότων που διαδραματίστηκαν αργότερα. 25

3. Το Κακούργιοδικείο αφενός εξομοιώνει την απλή σκέψη με προμελέτη, που αποτελεί σφάλμα, και αφετέρου, παραγνωρίζει τα όσα συνέβησαν αργότερα την ημέρα εκείνη που καταμαρτυρούν την παροδικότητα των σκέψεων. 35

4. Η επιμονή της Άρτεμης να τον απορρίψει αποτέλεσε τη γενεσιουργό αιτία της επιθετικότητας του εφεσείοντα που τον οδήγησε να τη σκοτώσει.

5 Υπάρχει αντινομία μεταξύ του ευρήματος του Κακούργιοδικείου ότι τα γεγονότα διαδραματίστηκαν όπως περιγράφονται στο τεκμήριο 63 και των αμφιβολιών που διατυπώνει στην απόφασή του αν η "συζήτηση" είχε λάβει χώραν.

10 6. Η σημασία της συζήτησης ως της γενεσιουργού αιτίας των όσων επακολούθησαν της ερωτικής πράξης και η επίδρασή της στη διαμόρφωση των προθέσεων του εφεσείοντα έναντι του θύματος, σε κανένα στάδιο της απόφασης δεν αξιολογείται σωστά από το Κακούργιοδικείο.

15 7 Η ύπαρξη προμελέτης πρέπει να αποδειχθεί ως συγκεκριμένο γεγονός και το εύρημα για προμελέτη ανάγεται στο πρωτόδικο Δικαστήριο.

20 8. Το εύρημα για την ύπαρξη προμελέτης είναι ακροσφαλές και γι' αυτό επιβάλλεται ακύρωση της καταδίκης για το έγκλημα του φόνου εκ προμελέτης και υποκατάστασή της με το έγκλημα της ανθρωποκτονίας.

20 (B) Υπό Αρτεμίδη, Δ.:

25 1. Από το χρονικό σημείο που η Άρτεμη έχασε τις αισθήσεις της μετά από τα αλληπάλληλα κτυπήματα και την προσπάθεια στραγγαλισμού της, ο εφεσείων είχε τον χρόνο να ξανασκεφτεί την απόφαση που πήρε αμέσως μετά τη συζήτηση για να τη θανατώσει και να εγκαταλείψει την απόφασή του αυτή. Αυτή η εξέλιξη των γεγονότων αποτελεί εύρημα του Κακούργιοδικείου που υποστηρίζεται από ανεξάρτητη πραγματική και επιστημονική μαρτυρία.

30 2. Τα γεγονότα όπως εξελίχθηκαν από τη στιγμή που η Άρτεμη έχασε τις αισθήσεις της μέχρι τη θανάωσή της από τον εφεσείοντα αποδεικνύουν τα στοιχεία της προμελέτης.

Η έφεση επιτρέπεται. Η καταδίκη για φόνο εκ προμελέτης υποκαθίσταται με καταδίκη για ανθρωποκτονία. Η ποινή μειώνεται σε φυλάκιση 15 ετών.

35 Υποθέσεις που αναφέρθηκαν:

R v Burnett (1944) V.L.R. 115;

Kokkinos v The Police (1967) 2 C.L.R. 217;

Petri v the Police (1968) 2 C.L.R. 40;

Hadjisavvas v The Republic (1988) 2 C.L.R. 37;

Έλληνας ν Δημοκρατίας (1989)2 Α.Α.Δ. 149;

Savva v Rex, XVII C.L.R. 70;

Pilavakis and Another v The Queen, XIX C.L.R. 163;

Antoniades v The Queen, XXIV C.L.R. 141;

Demetriou v The Republic, 1961 C.L.R. 309;

5

Petinos v Police, 1961 C.L.R. 330;

Mavralli v The Republic (1963) 1 C.L.R. 4;

Polycarpou and Another v The Republic (1967) 2 C.L.R. 198;

Anastasiades v The Republic (1977) 2 C.L.R. 97;

10

Halil v The Republic, 1961 C.L.R. 432;

Halil v The Republic, 1962 C.L.R. 18;

Hourtis v The Republic (1968) 2 C.L.R. 206;

Philippou v Republic (1983) 2 C.L.R. 245.

Έφεση εναντίον Καταδίκης.

Έφεση εναντίον της καταδίκης από τον Σωτήρη Χριστοδούλου Ονησίλλου ο οποίος βρέθηκε ένοχος στις 12 Ιανουαρίου, 1990 από το Κακουργιοδικείο Λεμεσού (Αριθμός Ποινικής Υπόθεσης 12148/89) στην κατηγορία φόνου εκ προμελέτης κατά παράβαση του άρθρου 203 (1) (2) και 204 του Ποινικού Κώδικα, Κεφ. 154, και καταδικάστηκε από τον Κωνσταντινίδη, Π.Ε.Δ., τον Κορφιώτη, Προσ. Α.Ε.Δ. και τον Κληρίδη, Ε.Δ. σε ισόβια δεσμά.

15

20

Κ. Σαβεριάδης, για τον εφεσείοντα.

Α.Μ. Αγγελίδης, Ανώτερος, Δικηγόρος της Δημοκρατίας, για τους εφεσίβλητους.

25

Cur. adv. vult.

ΠΙΚΗΣ, Δ. : Με την απόφαση που θα ειδοθεί συμφωνεί και ο Δικαστής Αρτέμης. Ο Δικαστής Αρτεμίδης θα εκδώσει ξεχωριστή απόφαση.

Ο Σωτήρης Ονησίλλου, ο εφεσείων, καταδικάστηκε από το Κακούργιοδικείο της Λεμεσού για τον εκ προμελέτης φόνο της Άρτεμης Λεμονιάτη, της αγαπητικιάς του που περιπαθώς ήθελε να αρραβωνιαστεί. Εφεσιβάλλει την κα-
5 ταδίκη του με τον ισχυρισμό ότι

(α) ελλείπει το στοιχείο της προμελέτης πο' αποτελεί ξεχωριστό συστατικό στοιχείο του εγκλήματος για το οποίο καταδικάστηκε [άρθρο 203(1), του Ποινικού Κώδικα, Κεφ. 154, όπως τροποποιήθηκε από
10 τους Ν 3/62 και 86/83],

(β) δεν τεκμηριώθηκε οριστικά ότι ο θάνατος της Άρτεμης ήταν το αποτέλεσμα ανθρωποκτονίας και, εν πάση περιπτώσει,

(γ) δεν αποδείχθηκε η ταυτότητα του δράστη.

15 Μέχρι τις πρώτες πρωινές ώρες της 20/4/89 οι δυο νέοι, ο Σωτήρης, τότε 29, και η Άρτεμη 20, διασκέδαζαν με φίλους τους σε διακοπή της Λεμεσού. Στις 1.30 π.μ. έφυγαν από τη διακοπή με το αυτοκίνητο της Άρτεμης για να μεταβούν, όπως συνήθιζαν, στο ερωτικό τους κατα-
20 φύγιο σε απόμερο σημείο κοντά στην παραλία, ανατολικά της Λεμεσού, κοντά στον παλιό δρόμο Λεμεσού-Λευκωσίας. Μετά τα διαδραματισθέντα, ο Σωτήρης εγκατέλειψε πεζός τη σκηνή και έφθασε στον κύριο δρόμο σε αναζήτηση μέσου για τη μεταφορά του στη Λεμεσό. Γύρω
25 στις 3 το πρωί εξασφάλισε τις υπηρεσίες διερχόμενου ταξί το οποίο τον μετέφερε στη Λεμεσό. Λίγες ώρες αργότερα, στις 6 περίπου το πρωί, η Άρτεμη θεάθηκε να επιπλέει νεκρή σε κάποια απόσταση από το καταφύγιο των ερωτευμένων που ήταν σηματοδοτημένο από το εγκαταλελειμένο
30 αυτοκίνητο της Άρτεμης.

Όπως κατέδειξε η ιατρική μαρτυρία, η Άρτεμη ήταν νεκρή όταν ο Σωτήρης απομακρύνθηκε από τη σκηνή. Ο Σωτήρης πέρασε βιαστικά από το πατρικό του σπίτι (στη Λεμεσό) και αφού μάζεψε ορισμένα χρειώδη χωρίς να
40 γίνει αντιληπτός από τους οικείους του, κατέφυγε στο

Μονιάτη όπου αναζήτησε κρυψώνα σε συγγενικό σπίτι που γνώριζε ότι δεν εκατοικείτο την εποχή εκείνη από τους ιδιοκτήτες.

Οι συνθήκες απομάκρυνσής του από τη σπηνή του εγκλήματος, η διαφυγή του από τη Λεμεσό και η εξαφάνισή του, καταμαρτυρούσαν γνώση δυσάρεστων γεγονότων με τις συνέπειες των οποίων δεν ήθελε να έλθει αντιμέτωπος ή ήθελε να αποφύγει. 5

Ο εφεσείων ήταν το τελευταίο πρόσωπο με το οποίο η 'Αρτεμη θεάθηκε ζωντανή. Η διάθεση των δυο νέων τη νύκτα εκείνη, τόσο στο εστιατόριο όπου δείπνησαν, όσο και αργότερα στη δισκοθήκη, ήταν καλή, όπως κατάθεσαν οι φίλοι τους με τους οποίους διασκέδαζαν. Καλή επίσης ήταν και η διάθεσή τους όταν εγκατέλειψαν την παρέα για να απομονωθούν κοντά στο ερημικό σημείο που βρέθηκε το αυτοκίνητο της 'Αρτεμης. Η απομόνωσή τους εύλογα συναρτάται με πρόθεση ικανοποίησης των ερωτικών τους διαθέσεων. 10 15

Μετά την ανεύρεση του πτώματος της 'Αρτεμης, οι υποψίες της αστυνομίας στράφηκαν προς τον εφεσείοντα που, μαζί με τους οικείους του που ανησυχούσαν για την τύχη του, άρχισαν να τον αναζητούν. Η προσοχή τους στράφηκε στο συγγενικό σπίτι στο Μονιάτη όπου ο εφεσείων εντοπίστηκε από μέλος της αστυνομικής δύναμης συνοδευόμενο από συγγενικό πρόσωπο του εφεσείοντα. Όταν τον συνάντησαν, έφερε τραύματα σε διάφορα μέρη του σώματος, κυρίως στα χέρια στο μέρος των καρπών, και αιμορραγούσε φαινόταν απελπισμένος για το θάνατο της 'Αρτεμης που τον πληροφορήθηκε, όπως είπε, από το ραδιόφωνο. Ο εφεσείων απέδωσε τα τραύματά του σε απόπειρα αυτοκτονίας. Οι συνοδοί του τον μετέφεραν στο νοσοκομείο, προσδένοντας καθοδόν το χέρι του και σταματώντας έτσι την αιμορραγία. Στο νοσοκομείο της Λεμεσού διαπιστώθηκε ότι τα τραύματά του ήταν επιτόλαια και η γενική κατάσταση της υγείας του καλή. Αφού συρράφηκαν τα τραύματα με μικρή χειρουργική επέμβαση, ο εφεσείων κρατήθηκε στο νοσοκομείο με ιατρική εντολή 20 25 30 35

για παρακολούθηση της κατάστασής του. Σχεδόν αμέσως μετά τη μετάφορά του στο θάλαμο όπου θα διέμενε, εξέφρασε έντονη επιθυμία στους αστυνομικούς που τον φρουρούσαν να προβεί σε ομολογία της ενοχής του και εξιστόρηση των γεγονότων που οδήγησαν στο φόνο της 'Αρτεμης. Η επιθυμία του καταγράφηκε σε σημειωματάριο (Τεκμήριο 64) και η κατάθεσή του λήφθηκε μετά από προειδοποίηση ότι δεν ήταν υπόχρεος να πει ο,τιδήποτε, αλλά ο,τιδήποτε θα έλεγε θα μπορούσε να δοθεί ως μαρτυρία.

5
10
15
20
Μετά τη διεξαγωγή δίκης εντός δίκης, η κατάθεση του εφεσείοντα έγινε δεκτή ως ηθελημένη έκφραση της βούλησής του να ομολογήσει τα διαδραματισθέντα και τις συνθήκες θανάτωσης της 'Αρτεμης. Στην κατάθεσή του ο εφεσείων κάμνει εκτενή αναφορά στις σκέψεις, τις κινήσεις και τη δράση του στις 19/4/89, και τις πρωινές ώρες της επομένης, καθώς και στις συνθήκες κάτω από τις οποίες είχε επιτεθεί κοντά στην ακτή και όχι μακριά από το χώρο όπου νωρίτερα είχαν καταφύγει για να κάμουν έρωτα, και που, αργότερα, έπνιξε την 'Αρτεμη. Ό,τι δεν αποκαλύπτει ο εφεσείων είναι το περιεχόμενο της συζήτησης που επακολούθησε της ερωτικής πράξης και που προηγήθηκε της επίθεσης που τελικά απέληξε στον πνιγμό της 'Αρτεμης.

25
30
Εκτός από την κατάθεση της 21/4/89 (Τεκμήριο 63) ο εφεσείων προέβη και σε άλλες καταθέσεις κατά τη διάρκεια της κράτησής του, μια από τις οποίες κρίθηκε απαράδεκτη ως μαρτυρία, άλλη έγινε δεκτή μετά τη διεξαγωγή παρεμπόπτουσας δίκης (Τεκμήριο 97), ενώ τρίτη, η οποία κατατέθηκε χωρίς να αμφισβητηθεί από τον εφεσείωντα (Τεκμήριο 98), απορρίφθηκε στην τελική απόφαση του Κακουργιοδικείου ως αναξιόπιστη λόγω του ότι κρίθηκε ότι ήταν απόρροια διεργασιών δεύτερης σκέψης του κατηγορουμένου για το μετριασμό της θέσης του.

35
Στην τελική απόφαση του Κακουργιοδικείου κρίθηκε ότι η κατάθεση του εφεσείωντα, η οποία περιέχεται στο Τεκμήριο 63, αποκαλύπτει τόσο τις συνθήκες διάπραξης του εγκλήματος, όσο και τη διάθεση του εφεσείωντα πριν και κατά τη φονική πράξη. Το Κακουργιοδικείο διαπίστω-

σε ότι το περιεχόμενο του Τεκμηρίου 63 επαληθεύεται από εξωτερική μαρτυρία αναφορικά με τις συνθήκες θανάτωσης της Άρτεμης, τόσο ισχυρής ώστε να τεκμηριώνει το έγκλημα της ανθρωποκτονίας σε βάρος του εφeseίοντα και ανεξάρτητα από τις ομολογίες του.

5

Οι λόγοι της έφεσης υποδιαιρέθηκαν και συμπτύχθηκαν κατά την ακρόαση σε τρεις ουσιαστικά ενότητες που ευχερώς συνοψίζονται ως εξής :

A) Το παραδεκτό των καταθέσεων του εφeseίοντα :

Προσβλήθηκαν όλες οι ενδιάμεσες αποφάσεις του Κακουργιοδικείου με τις οποίες έγιναν δεκτές οι ενοχοποιητικές καταθέσεις του εφeseίοντα. Η ίδια (ουσιαστικά) επιχειρηματολογία αναπτύχθηκε για την αμφισβήτηση όλων των καταθέσεων. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στην αμφισβήτηση της πρώτης κατάθεσης (Τεκμήριο 63), η αποδοχή της οποίας οριοθέτησε, σύμφωνα με τα ευρήματα του Κακουργιοδικείου, την ενοχή του εφeseίοντα, αφενός, και προοιώνισε τη χαλάρωση της εγρήγορσης του κατηγορουμένου για τη μη αυτοενοχοποίησή του, αφετέρου.

10

15

B) Οι επιπτώσεις και προεκτάσεις της μαρτυρίας, άλλης από τις καταθέσεις του εφeseίοντα, ως προς τα αίτια και τις συνθήκες του θανάτου της Άρτεμης, καθώς και την ταυτότητα του θύτη, εφόσον κριθεί ότι ο θάνατος της επήλθε από παράνομη πράξη :

20

Όπως έχουμε επισημάνει, το Κακουργιοδικείο έκρινε ότι η μαρτυρία αυτή απέδειξε ότι ο θάνατος της Άρτεμης προέκυψε από παράνομη πράξη του εφeseίοντα συνεπώς κρίθηκε ότι και ανεξάρτητα από τις καταθέσεις του εφeseίοντα, στοιχειοθετήθηκε το έγκλημα της ανθρωποκτονίας.

25

30

Όπως υποδείξαμε στο συνήγορο του εφeseίοντα κατά τη συζήτηση, η δεύτερη ενότητα είναι δύσκολο να διαχωριστεί από την πρώτη, έχοντας υπόψη ότι μαρτυρία άλλη από τις καταθέσεις είχε διπλό σκοπό - (α) να επαληθεύσει

τις καταθέσεις στο βαθμό που το περιεχόμενό τους ήταν δεκτικό βεβαίωσης από εξωτερική μαρτυρία και, (β) να θεμελιώσει ανεξάρτητη βάση για την ενοχή του εφεσείοντα. Η αποτίμηση της μαρτυρίας άλλης από τις καταθέσεις, θα καταστεί αναγκαία μόνο εφόσον κριθεί ότι δικαιολογείται η ανατροπή ή ο παραμερισμός των ενδιάμεσων αποφάσεων του Κακουργιοδικείου για την αποδοχή των καταθέσεων.

Η αξία της μαρτυρίας που περιλαμβάνεται σ' αυτή την ενότητα ως βεβαιωτική του περιεχομένου των καταθέσεων του εφεσείοντα, εκτός από τις εσώτερες σκέψεις του με τις οποίες θα ασχοληθούμε αργότερα, είναι δύσκολο να αμφισβητηθεί. Μπορεί αβίαστα να ειπωθεί ότι η εξωτερική (άλλη από τις καταθέσεις) μαρτυρία έτεινε να βεβαιώσει την ορθότητα και την ακρίβεια του περιεχομένου των καταθέσεων σε όποιο βαθμό ήταν δυνατό να επαληθευθούν (από πηγή άλλη από τον εφεσείοντα). Η μαρτυρία αυτή κατέδειξε ότι ο εφεσείων και η 'Αρτεμη ήταν μαζί τη μοιραία εκείνη νύκτα και μαζί έφυγαν από τη δυσκοθήκη όπου διασκέδαζαν. Ο εφεσείων ήταν το τελευταίο πρόσωπο που θεάθηκε μαζί με το θύμα πριν το θάνατό της. Ο τόπος ανεύρεσης του αυτοκινήτου του θύματος, σε συνδυασμό με τις κινήσεις του εφεσείοντα τις πρωινές ώρες της 20/4/89 στις οποίες έχουμε αναφερθεί, καταμαρτυρούν ότι ο εφεσείων και το θύμα είχαν απομονωθεί στην έρημη κατά τη νύκτα περιοχή όπου βρέθηκε το αυτοκίνητο της 'Αρτεμης. Η μαρτυρία αυτή βεβαιώνει το περιεχόμενο των καταθέσεων, ιδιαίτερα εκείνου του μέρους του Τεκμηρίου 63, ότι οι δυο νέοι ήταν μαζί πριν να διαφύγει ο εφεσείων από τη σκηνή. Εξάλλου, οι συνθήκες διαφυγής και εξαφάνισης του εφεσείοντα, προδίδουν γνώση θλιβερών γεγονότων και καταμαρτυρούν την απόγνωσή του για τη δεινή θέση στην οποία είχε περιέλθει.

Γ) Η αποδοχή της προμελέτης που αποτελεί ανεξάρτητο συστατικό στοιχείο του εγκλήματος του φόνου εκ προμελέτης.

Ο δικηγόρος του εφεσείοντα προσδιόρισε και τέταρτη

ενότητα η οποία όμως στην πραγματικότητα αποτελεί συγκεφαλαίωση των άλλων τριών προς το σκοπό εκτίμησης της συνολικής εικόνας που διαγράφεται από τη μαρτυρία.

Μετά το πέρας της αγόρευσης του δικηγόρου του εφεσείοντα, γνωστοποιήσαμε ότι δε διαπιστώνουμε βάσιμο λόγο ο οποίος να δικαιολογεί επέμβαση με οποιαδήποτε από τις αποφάσεις του πρωτόδικου Δικαστηρίου για την αποδοχή των ενοχοποιητικών καταθέσεων του εφεσείοντα, καθώς και των ευρημάτων και συμπερασμάτων του Δικαστηρίου ως προς τα αίτια του θανάτου της Άρτεμης και τις συνθήκες πρόκλησής του. Επομένως, δεν κρίθηκε αναγκαίο να ακούσουμε την απάντηση του δικηγόρου της Δημοκρατίας σε σχέση με την πρώτη και τη δεύτερη ενότητα. Τον καλέσαμε να δώσει την απάντησή του στην επιχειρηματολογία που προβλήθηκε προς υποστήριξη της τρίτης ενότητας που σχετίζεται με την προμελέτη του εγκλήματος.

Οι λόγοι για τους οποίους κρίναμε ότι δεν παρέχεται πεδίο για επέμβαση με τις ενδιάμεσες αποφάσεις του πρωτόδικου Δικαστηρίου αναφορικά με την αποδοχή των ενοχοποιητικών καταθέσεων του εφεσείοντα, είναι, σε συντομία, οι εξής :

Η επιχειρηματολογία για την ανατροπή των αποφάσεων του Κακουργιοδικείου για την αποδοχή των καταθέσεων του εφεσείοντα ως μαρτυρίας, επικεντρώθηκε κατά κύριο λόγο στην αποδοχή του Τεκμηρίου 63, και κατ' επέκταση του Τεκμηρίου 97.

Δυο ήταν οι βασικοί λόγοι για τους οποίους κληθήκαμε να κρίνουμε ακροσφαλές το εύρημα για την αποδοχή του Τεκμηρίου 63 :

- (α) Ο σωματικός και ψυχικός κλονισμός του εφεσείοντα όταν έδινε την κατάθεσή του, τόσο μεγάλος ώστε να τον καθιστά ανίκανο να επιμαρτυρήσει γεγονότα που περιήλθαν σε γνώση του, και

- (β) οι ύποπτες συνθήκες κράτησής του στο νοσοκομείο. Η κατάσταση της υγείας του δε δικαιολογούσε εξ αντικειμένου την κράτησή του στο νοσοκομείο. Συνεπώς, εγείρονται υπόνοιες για τους λόγους της κράτησής του, οι οποίες όμως δε συσχετίστηκαν με οποιαδήποτε πρόθεση των αστυνομικών αρχών να πιέσουν, να παγιδεύσουν ή να παραπλανήσουν τον εφεσείοντα ως προς τη θέση του. Σε κάποιο βαθμό, η εισήγηση αυτή έρχεται σε σύγκρουση με την προηγούμενη που έχει ως λόγο την απώλεια της ισορροπίας του εφεσείοντα εξαιτίας της σοβαρής σωματικής και ψυχικής του κατάστασης. Εάν η κατάσταση του ήταν τόσο σοβαρή, όπως εισηγήθηκε, η κράτησή του στο νοσοκομείο έπρεπε να θεωρείται επιβεβλημένη. Στην απουσία οποιασδήποτε ένδειξης ότι η κράτησή του στο νοσοκομείο απέβλεπε στην εξυπηρέτηση οποιουδήποτε αλλότριου σκοπού των αστυνομικών αρχών, δεν εγείρονται οποιεσδήποτε υπόνοιες για την κράτησή του στο νοσοκομείο.
- Ο τρίτος λόγος ο οποίος έχει προβληθεί για την ανατροπή σε σχέση με την αποδοχή των καταθέσεων ως μαρτυρίας, σχετίζεται με την άσκηση διακριτικής ευχέρειας του Δικαστηρίου να αποδεχθεί τις καταθέσεις οι οποίες περιέχονται στα Τεκμήρια 63 και 97, παρά τη διαπίστωση παρεκκλίσεων από τους Δικαστικούς Κανόνες (Judges' Rules) οριακής σημασίας, όπως έκρινε το πρωτόδικο Δικαστήριο.

- Παρέκκλιση από τους Δικαστικούς Κανόνες κατά τη λήψη κατάθεσης υπόπτου από τις αστυνομικές αρχές, δε συνεπάγεται και την απόρριψη της κατάθεσης ως μαρτυρίας. Η αρχή δικαίου η οποία ισχύει είναι τούτη :

- Παρέκκλιση από τους Δικαστικούς Κανόνες παρέχει διακριτική ευχέρεια στο εκδικάζον την υπόθεση δικαστήριο να τις απορρίψει με έρεισμα τις επιπτώσεις που ενέχει η παρέκκλιση άμεσα ή έμμεσα στο εκούσιο της κατάθεσης που συνιστά και το κύριο εχέγγυο για την ορθότητα και την ακρίβεια του περιεχομένου της. Εφόσο διαπιστώνεται

ότι η διακριτική ευχέρεια του Δικαστηρίου ασκήθηκε μέσα στο σωστό πλαίσιο, νομικό και πραγματικό, δεν παρέχεται πεδίο για την επέμβαση του Εφετείου. Η αποτίμηση των επιπτώσεων από παράβαση των Δικαστικών Κανόνων στη θεληματικότητα της κατάθεσης επαφίεται στο πρωτόδικο δικαστήριο. Στην προκειμένη περίπτωση το Κακουργιοδικείο κατάληξε στα ευρήματα και στα συμπεράσματά του μετά από εξαντλητική καθοδήγηση ως προς τις αρχές δικαίου που διέπουν την αποδοχή αμφισβητημένης ομολογίας του υποδίκου, και εξονυχιστική ανάλυση των γεγονότων.

Η εισήγηση του εφεσείοντα ότι ισχύει κανόνας αποκλεισμού κατάθεσης λόγω ανικανότητας του καταθέτη να προβεί σε έκθεση των γεγονότων τα οποία εξιστορεί, βασίζεται στην αυστραλιακή απόφαση *R. v. Burnett* (1944) V.L.R. 115 στην οποία αποφασίστηκε, όπως ερμηνεύεται ο λόγος (ratio) της, ότι, οπότεδήποτε η κατάσταση της υγείας του προσώπου που προβαίνει σε κατάθεση υποδηλώνει ανικανότητα συγκροτημένης σκέψης και εθελούσιας έκφρασης, η κατάθεση απορρίπτεται ως αβάσιμη έκφραση του καταθέτη.

Δε θα διερευνήσουμε το βάσιμο του κανόνα δικαίου που περικλείει η υπόθεση *Burnett*, επειδή στην προκειμένη υπόθεση ελλείπει ολοσχερώς το υπόβαθρο των γεγονότων που να δικαιολογεί συσχετισμό της σχετικής αρχής με την παρούσα υπόθεση. Η κατάσταση της υγείας του εφεσείοντα ήταν, όπως έχουμε διαπιστώσει, καλή, και τα τραύματα που έφερε επιπόλαια. Όπως ορθά έκρινε το Κακουργιοδικείο, τα τραύματά του δεν καταμαρτυρούσαν απόπειρα αυτοκτονίας αλλά τη δημιουργία εντυπώσεων για τέτοια απόπειρα. Η αναστάτωση του εφεσείοντα ήταν το αποτέλεσμα βαρειάς συνείδησης, βάρος που ο εφεσείων επιδίωξε να απαλύνει με την ομολογία της ενοχής του. Παρενθετικά επισημαίνουμε ότι η αρχή η οποία υιοθετείται στην *Burnett* δεν είναι παραδεκτή στην Αγγλία ως αυτοτελής και ανεξάρτητη αρχή αποκλεισμού ομολογίας υπόπτου. Γίνεται όμως παραδεκτό ότι ενυπάρχει διακριτική ευχέρεια στο Δικαστήριο, παρά την απουσία οποιουδή-

- ποτε συγκεκριμένου λόγου αποκλεισμού, να προβεί στην απόρριψη κατάθεσης όταν η θεληματικότητά της σκιάζεται από γεγονότα που την καθιστούν αμφίβολη. [Βλ. CROSS ON EVIDENCE, 5th ed., p.536]. Ανάλογη διακριτική ευχέρεια αναγνωρίζει και η κυπριακή νομολογία. [Βλ. μεταξύ άλλων, *Kokkinos v. Police* (1967) 2 C.L.R. 217, και *Michael Antoni Petri v. The Police* (1968) 2 C.L.R. 40]. Η γενική αρχή δικαίου η οποία ισχύει είναι ότι θέματα που ανάγονται τόσο στην ορθότητα όσο και στην ακρίβεια του περιεχομένου κατάθεσης, που αναπόφευκτα σχετίζονται με τη νοητική κατάσταση του υπόπτου κατά το χρόνο της ομολογίας, ανάγονται όχι στο παραδεκτό της κατάθεσης, αλλά στη βαρύτητα που μπορεί να της αποδοθεί. Με την εξαίρεση των ισχυρισμών για την προμελέτη του φόνου, κάθε άλλο στοιχείο των καταθέσεων ββαιώνεται από ανεξάρτητη μαρτυρία ως ορθό.

Η ΑΠΟΔΕΙΞΗ ΤΗΣ ΠΡΟΜΕΛΕΤΗΣ :

- Η προμελέτη είναι το στοιχείο που διακρίνει το έγκλημα του φόνου εκ προμελέτης (Άρθρο 203 - Κεφ. 154) από εκείνο της ανθρωποκτονίας (Άρθρο 205 - Κεφ. 154). Η πρόκληση θανάτου με παράνομη πράξη προσδιορίζει το έγκλημα της ανθρωποκτονίας. Η προμελετημένη ανθρωποκτονία συνιστά το έγκλημα του φόνου εκ προμελέτης.
- Η πρόκληση θανάτου δεν επιμαρτυρεί αφεαυτής προμελέτη. Η προμελέτη δεν εξομοιώνεται αλλά αντίθετα διακρίνεται από την πρόθεση πρόκλησης θανάτου, εκδηλούμενη με την παράνομη πράξη που επιφέρει το θάνατο, που ήταν το κύριο γνώρισμα του εγκλήματος του φόνου με δόλια πρόθεση (murder with malice aforethought), γνωστό στο Κυπριακό Δίκαιο πριν την ανεξαρτησία. Η προμελέτη, όπως υποδηλώνει ο όρος, και στερεότυπα επαναλαμβάνει η νομολογία των κυπριακών δικαστηρίων, πρέπει να αποδειχθεί ανεξάρτητα από οποιαδήποτε πρόθεση πρόκλησης του θανάτου, του θύματος, εκδηλούμενη από την παράνομη πράξη που επιφέρει το θάνατο. Η προμελέτη πρέπει να αποδειχθεί ως η κινητήρια δύναμη για τη φόνευση του θύματος. Η αιτιώδης σχέση μεταξύ της προμε-

λέτης και της θανάτωσης (του θύματος) πρέπει να είναι άμεση. Είναι κοινή διαπίστωση και των δυο μερών ότι το πρωτόδικο Δικαστήριο σωστά προσδιόρισε τα συστατικά στοιχεία του εγκλήματος του φόνου εκ προμελέτης και άντλησε καθοδήγηση από τις αρχές δικαίου που διέπουν την απόδειξή του. 5

Η αμφισβήτηση για την απόδειξη της προμελέτης περιορίζεται -

- (α) στα ευρήματα του Δικαστηρίου ως προς την προμελέτη του φόνου της 'Αρτεμης, και 10
- (β) στο αποτέλεσμα της εφαρμογής των σχετικών αρχών δικαίου στα γεγονότα εκείνα που διαφωτίζουν ως προς τις προθέσεις του εφεσείοντα πριν τη θανάτωση του θύματος.

Το εύρημα της προμελέτης εδράζεται, όπως ρητά αναφέρεται στην απόφαση, στο περιεχόμενο της ομολογίας του εφεσείοντα που καταγράφεται στο Τεκμήριο 63 το οποίο βεβαιώνεται, όπως επισημάναμε, από εξωτερική μαρτυρία ως προς τα αίτια του θανάτου και τη βία η οποία ασκήθηκε για την πρόκλησή του, καθώς και τη βία που ασκήθηκε στην επίθεση που προηγήθηκε και εξιστορείται στην κατάθεση του εφεσείοντα. 15 20

Το Κακούργιοδικείο άχθηκε στο συμπέρασμα για την ύπαρξη προμελέτης από δυο γεγονότα :

- (ι) *Τις σκέψεις που έκαμε ο εφεσείων το πρωί της 19/4/ 89, όπως αποκαλύπτονται στην κατάθεσή του, και 25*
- (ιι) *τη βία που ασκήθηκε εις βάρος του θύματος, που κρίθηκε ότι συνάδει με προμελετημένη ενέργεια.*

Οι δυο πτυχές της προμελέτης συσχετίζονται στην απόφαση οι σκέψεις που διέτρεξαν από το μυαλό του εφεσείοντα το πρωί της 19/4/89 συσχετίζονται με τον πνιγμό της 'Αρτεμης τις πρωινές ώρες της επομένης, ως αιτία και 30

αποτέλεσμα. Οι σκέψεις αυτές, το περιεχόμενό τους και η γενεσιουργός τους αιτία, μνημονεύονται στο εισαγωγικό μέρος της κατάθεσης του εφεσείοντα:

5 "Επειδή εκατάλαβα ότι ο πατέρας της δεν με ήθελε και δεν θα εσυμφωνούσε ποτέ να γίνει αυτός ο αρραβώνας εσκέφθηκα μόνος μου να σκοτώσω την 'Αρτεμης και να σκοτωθώ και εγώ. Τούτην την σκέψην την έκαμα την Τετάρτη το πρωί όταν ήμουν μόνος μου στο σπίτι μου."

10 Για να γίνει κατανοητό και να εκτιμηθεί μέσα στο σωστό πλαίσιο το πιο πάνω μέρος της κατάθεσης του εφεσείοντα που, σύμφωνα με την απόφαση του Κακουργιοδικείου τεκμηριώνει προμελέτη του φόνου της 'Αρτεμης τις
15 σύντομη αναφορά στο πλέγμα των σχέσεων του εφεσείοντα και της 'Αρτεμης.

Οι δυο νέοι γνωρίστηκαν τον Αύγουστο του 1988, και ερωτεύθηκαν. Το Σεπτέμβρη του ίδιου χρόνου η 'Αρτεμη επισκέφθηκε τον εφεσείοντα στην Αθήνα όπου φοιτούσε,
20 οπότεν ολοκληρώθηκε ο ερωτικός τους δεσμός. Τα Χριστούγεννα του ίδιου χρόνου ο Σωτήρης ήλθε στην Κύπρο και οι δυο νέοι συμφώνησαν να ενώσουν τις τύχες τους με αρραβώνα. Η πρόθεση του Σωτήρη να αρραβωνιαστεί την 'Αρτεμη αντιμετώπισε τη σθεναρή αντίδραση του πατέρα
25 της. Η άρνηση του πατέρα να συγκατατεθεί στον αρραβώνα τους δεν αναχαίτισε ούτε επέφερε οποιαδήποτε αλλαγή στις ερωτικές τους σχέσεις. Η μαρτυρία κατέδειξε ότι η αντίδραση του πατέρα στη νομιμοποίηση του δεσμού της κόρης του με τον εφεσείοντα, κάμφθηκε με την πάροδο
30 του χρόνου. Περί το τέλος του Μάρτη του 1989, ο πατέρας της έδωσε τη συγκατάθεσή του. Οι υπόνοιες του εφεσείοντα ότι ενδεχομένως ο πατέρας της 'Αρτεμης άλλαξε γνώμη για τον αρραβώνα τους, που μνημονεύονται στην κατάθεσή του, όχι μόνο δεν υποστηρίζονται από εξωτερική
35 μαρτυρία αλλά, τουναντίον, αντικρούονται. Ό,τι κι αν είχε συσκοτίσει το μυαλό του εφεσείοντα το πρωί της ημέρας εκείνης, εξανεμίστηκε, όπως συμβαίνει με παροδικές

βασανιστικές σκέψεις . Οι μετέπειτα ενέργειες και συμπε-
 ριφορά του ήταν οι ίδιες όπως κι εκείνες κάθε άλλης ημέ-
 ρας που συναντούσε την 'Αρτεμη. Βγήκαν έξω το βράδυ,
 όπως συνήθιζαν, διασκέδασαν με τους φίλους τους σε κέν-
 τρα της Λεμεσού, και κατάληξαν, όπως και πάλι συνήθι- 5
 ζαν, στο ερημικό καταφύγιό τους για να κάμουν έρωτα. Ο
 εφεσείων δεν προέβη σε οποιαδήποτε ενέργεια που να επι-
 μαρτυρεί μελέτη ή σχεδιασμό των όσων διαδραματίστηκαν
 κατά την ώρα του εγκλήματος. Το μόνο εφόδιο το οποίο
 μετέφερε κατά τη νυκτερινή τους εκδρομή ήταν το προφυ- 10
 λακτικό για την ασφαλή επίδοση σε ερωτικές σχέσεις. Και
 αν πράγματι έκαμε τις εγκληματικές σκέψεις που αναφέ-
 ρει στην κατάθεσή του ο εφεσείων, αυτές δεν είχαν οποια-
 δήποτε επίδραση στη συμπεριφορά του. Οι κακές σκέψεις, 15
 όποια κι αν ήταν η έντασή τους, εκφυλίστηκαν και απωθή-
 θησαν από την ερωτική διάθεση του εφεσείοντα προς το
 θύμα, έκφραση της οποίας ήταν και η σαρκική επαφή των
 δυο νέων λίγο πριν το φόνο της 'Αρτεμης.

Ότι μετέβαλε την ερωτική διάθεση του εφεσείοντα
 προς την 'Αρτεμη, όπως ομολογείται στην κατάθεσή του 20
 (Τεκμήριο 63), ήταν η "συζήτηση" η οποία επακολούθησε
 τη σεξουαλική συνουσία. Το περιεχόμενο αυτής της "συζή-
 τησης" ο εφεσείων αρνήθηκε να αποκαλύψει συσχετίζει
 όμως άμεσα τις εγκληματικές του ενέργειες με τη "συζήτη- 25
 ση" που είχαν, ώστε να υπάρχει άμεση αλληλουχία μεταξύ
 της "συζήτησης" και των μετέπειτα διαδραματισθέντων.

Στην απόφαση του Κακουργιοδικείου διαπιστώνεται
 ότι,

"... Η πρόθεση του να τη σκοτώσει διαμορφώθηκε με 30
 τον τρόπο που ανέφερε στην κατάθεση του Τεκ. 63, και
 χωρίς καμιά αμφιβολία είχε τη δυνατότητα και την ευ-
 καιρία να το ξανασκεφθεί και να εγκαταλείψει αυτή την
 πρόθεση. Ο Κατηγορούμενος δεν το έκαμε και πραγμά-
 τωσε την πρόθεση του."

Το Κακουργιοδικείο, αφενός εξομοιώνει την απλή 35
 σκέψη με προμελέτη, που αποτελεί σφάλμα, και, αφετέ-

ρου, παραγνωρίζει τα μετέπειτα συμβάντα της ημέρας εκείνης που καταμαρτυρούν ότι οι σκέψεις ήταν παροδικές. Γενεσιουργό αιτία για τα μετέπειτα διαδραματισθέντα αποτέλεσε η "συζήτηση" που επακολούθησε την ερωτική πράξη που, στο πλαίσιο της κατάθεσης επιμαρτυρεί φιλονικία, το περιεχόμενο όμως της οποίας δεν αποκαλύπτεται και, σύμφωνα με τα ευρήματα του Κακουργιοδικείου, παρέμεινε άγνωστο. Γνωρίζουμε όμως ότι η συζήτηση εκείνη μετέβαλε τη διάθεση του εφεσείοντα προς το θύμα από ερωτική σε εχθρική. Το περιεχόμενο της "συζήτησης" εκείνης ο εφεσείων αποκάλυψε σε μεταγενέστερη κατάθεσή του στην αστυνομία (Τεκμήριο 98) στην οποία αναφέρει ότι το θύμα τον αντιμετώπισε χλευαστικά, μετά τη σαρκική επαφή που είχαν, και ότι του γνωστοποίησε την πρόθεσή της να διακόψουν τον μεταξύ τους δεσμό, αντιδρώντας αρνητικά σε επίμονες παρακλήσεις του εφεσείοντα να του δώσει, όπως αναφέρει, "πίστωση χρόνου". Η επιμονή της Άρτεμης να τον απορρίψει αποτέλεσε τη γενεσιουργό αιτία της επιθετικότητάς του που τον οδήγησε να τη σκοτώσει. Η κατάθεση αυτή κρίθηκε αναξιόπιστη, εκδήλωση δεύτερης σκέψης του εφεσείοντα για να μετριάσει τις επιπτώσεις της προηγούμενης του κατάθεσης. Αλλά κι αν γινόταν δεκτή η κατάθεση, όπως αναφέρει το Κακουργιοδικείο στην απόφασή του, ως ακριβής πλοκή των γεγονότων, αυτό δε θα μετέβαλλε τα ευρήματα του Κακουργιοδικείου ως προς την προμελέτη.

Κατά την κρίση μας η προσέγγιση αυτή είναι εσφαλμένη. Στην κατάθεση (Τεκμήριο 98) ο εφεσείων αναφέρει ότι όσα αναφέρονται στην κατάθεσή του (Τεκμήριο 63) για τους λόγους που σκότωσε την Άρτεμη ήταν ψέματα, και ότι αποκλειστική αιτία της πρόκλησης του θανάτου της αποτέλεσε η "συζήτηση" που είχαν, και το περιεχόμενό της. Άλλη διαπίστωση είναι ότι υπάρχει κάποια αντινομία μεταξύ του ευρήματος τού Κακουργιοδικείου ότι τα γεγονότα διαδραματίστηκαν όπως περιγράφονται στο Τεκμήριο 63, αφενός, και των αμφιβολιών που διατυπώνει στην απόφασή του αν η "συζήτηση" είχε λάβει χώραν.

Στην απόφαση αναφέρεται :

"Πριν τελειώσουμε την απόφασή μας πρέπει να σημειώσουμε ότι θα καταλήγαμε στο αναμφίβολο συμπέρασμα ότι ο Κατηγορούμενος προμελέτησε τη θανάτωση της Άρτεμις ακόμα και στην περίπτωση που θα δεχόμαστε ή δεν θα αποκλείαμε ότι έγινε κάποια συζήτηση στο αυτοκίνητο ή έστω η συζήτηση που αναφέρεται στο Τεκ. 98."

5

Και σε μεταγενέστερο σημείο :

"... Όταν ο Κατηγορούμενος έπνιγε το θύμα στη θάλασσα το έκαμνε έπειτα από προειλημμένη απόφαση, ακόμα και στην υποθετική περίπτωση που προηγήθηκε συζήτηση. ..."

10

Η αντινομία αυτή συνιστά πρόσθετο λόγο που καθιστά ακρόσφαλή τα ευρήματα του Κακουργιοδικείου ως προς τη γενεσιουργό αιτία της εκδήλωσης της επιθετικότητας του εφεσείοντα. Στη *HadjiSavvas v. Republic* (1988) 2 C.L.R. 37, την τελευταία χρονολογικά απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου η οποία πραγματεύεται τα συστατικά της προμελέτης και την απόδειξή της (μια από τις αποφάσεις από την οποία άντλησε καθοδήγηση το Κακουργιοδικείο), αναφέρεται (σ. 44):

15

20

"Premeditation connotes prior planning or contemplation of the heinous deed in circumstances permitting cool reflection upon one's acts. To find premeditated murder the killing must be the result of contemplated action conceived and carried out in cold blood. ..."

25

Μετάφραση στα Ελληνικά :

"Η προμελέτη υποδηλώνει προγενέστερο σχεδιασμό ή μελέτη της αποτρόπαιας πράξης (νοείται του φόνου) κάτω από συνθήκες που επιτρέπουν ψυχρό αναλογισμό των πράξεων που μελετούνται. Για την απόδειξη του εγκλήματος του φόνου εκ προμελέτης ο φόνος πρέπει να είναι το αποτέλεσμα μελετημένης πράξης η οποία

30

συνελήφθη και εκτελέστηκε εν ψυχρώ."

Αφού εξηγείται ότι πρέπει να μεσολαβήσει κάποιος χρόνος μεταξύ της μελέτης του φόνου και της εκτέλεσης του σχεδίου, τονίζεται (σ. 44) :

- 5 "The significant element of the crime of premeditated
murder, the one that primarily distinguishes it from the
crime of murder with malice aforethought, known to
English law, is that no inference about premeditation can
10 be drawn from the fact of killing itself. In other words the
Court cannot infer premeditation from the fact that the
accused killed the victim. Premeditation must be proved
as a separate fact."

Μετάφραση στα Ελληνικά :

- 15 "Το κεφαλαιώδες στοιχείο του εγκλήματος του φόνου
εκ προμελέτης, εκείνο το οποίο διακρίνει το έγκλημα
από το φόνο με δόλια πρόθεση, γνωστό στο αγγλικό δί-
καιο, είναι ότι δε μπορεί να εξαχθεί συμπίερασμα για
την προμελέτη από το γεγονός της θανάτωσης. Με άλλα
20 λόγια δε μπορεί να εξαχθεί εύρημα για προμελέτη από
το γεγονός ότι ο κατηγορούμενος φόνευσε το θύμα. Η
προμελέτη πρέπει να αποδειχθεί ως ξεχωριστό γεγονός.
...."

- Οι σκέψεις που πέρασαν από το μυαλό του εφεσείοντα
το πρωί της 19/4/89 για τους λόγους που έχουμε νωρίτερα
25 εξηγήσει, δεν εξομοιώνονται με προμελέτη του φόνου της
'Αρτεμης, ούτε είχαν ως επακόλουθο το σχεδιασμό του
φόνου της. Όποια κι αν ήταν η ένταση των σκέψεων εκεί-
νων, αυτές είχαν εκφυλιστεί και απωθηθεί από τις ερωτι-
κές διαθέσεις του εφεσείοντα προς την 'Αρτεμη. Η κατάλη-
30 ξή τους στον τόπο του εγκλήματος είχε ως αποκλειστικό
λόγο τις ερωτικές τους διαθέσεις. Συνεπώς, το Κακουρ-
γιοδικείο έσφαλε στην εξομοίωση της εγκληματικής σκέ-
ψης με προμελέτη και σχεδιασμό του φόνου της 'Αρτεμης
τις πρωινές ώρες της 20/4/89. Η απόφαση του Κακουργιο-
35 δικείου στο σημείο αυτό είναι νομικά εσφαλμένη, σφάλμα

το οποίο οδήγησε σε ανυπόστατο εύρημα για την προμελέτη του εγκλήματος πριν την εκδήλωση της επίθεσης του εφεσείοντα εναντίον της εφεσίβλητης. Η διαπίστωση αυτή καθιστά την ετυμηγορία του Κακουργιοδικείου για την απόδειξη του στοιχείου της προμελέτης τρωτή, και επιβάλλει την υποκατάστασή της με καταδίκη για το έγκλημα της ανθρωποκτονίας, εκτός αν κριθεί, σύμφωνα με τις διατάξεις του Άρθρου 145(1)(β) του περί Ποινικής Δικονομίας Νόμου - Κεφ. 155, ότι το σφάλμα δεν οδήγησε σε ουσιαστική εκτροπή της δικαιοσύνης (*substantial miscarriage of justice*). Προϋπόθεση για την εφαρμογή της επιφύλαξης του Άρθρου 145(1)(β) αποτελεί, όπως επισημάναμε στην Έλληνας ν. Δημοκρατίας (1989) 2 Α.Α.Δ. 149 η δυνατότητα επικύρωσης της κατηγορίας στην οποία κρίθηκε ένοχος ο εφεσείων. Το κριτήριο το οποίο υιοθετήθηκε από το Ανώτατο Δικαστήριο της Κύπρου για την εφαρμογή της επιφύλαξης μετά τη διαπίστωση σφάλματος στην απόφαση του πρωτόδικου Δικαστηρίου, είναι κατά πόσο το πρωτόδικο Δικαστήριο, όπως και κάθε άλλο δικαστήριο, θα προέβαινε στην καταδίκη του κατηγορουμένου ανεξάρτητα από το σφάλμα. (Βλ., μεταξύ άλλων, *Savva v. Rex*, XVII C.L.R. 70. *Pilavakis and Another v. The Queen*, XIX C.L.R. 163. *Ermis Theodorou Antoniadis v. The Queen*, XXIV C.L.R. 141. *Lazaris Demetriou v. The Republic*, 1961 C.L.R. 309. *Petinos v. Police* 1961, C.L.R. 330. *Ali Izzet Mavrali v. The Republic* (1963) 1 C.L.R. 4, και *Nicos Antoni Polycarpou and Another v. The Republic* (1967) 2 C.L.R. 198).

Στην απόφαση του Κακουργιοδικείου, όπως εξηγήσαμε σε προγενέστερο στάδιο, το συμπέρασμα για την ύπαρξη προμελέτης συνάγεται και από τις συνθήκες διάπραξης του εγκλήματος, ιδιαίτερα τη βιαιότητα και την αποφασιστικότητα με την οποία ο εφεσείων σκότωσε το θύμα. Οι συνθήκες κάτω από τις οποίες σκότωσε την Άρτεμη εκτίθενται στην κατάθεση ως εξής :

"Μόλις ετελειώσαμε και εντυθίσαμε εκατσα εγώ στην θέση του οδηγού και η Άρτεμης δίπλα μου και εσυζητούσαμε για ένα θέμα που δεν θέλω να σας πω. Τότε

5 εγώ την έπιασα με τα δύο μου χέρια από το λαιμό για να την πνίξω όπως είχα σκεφτεί το πρωί. Η 'Αρτεμις εφώνηξε βοήθεια βοήθεια και άνοιξε την πόρτα της και εκατέβηκε κάτω ξυπόλυτη. 'Ανοιξα και εγώ την πόρτα του οδηγού και εκατέβηκα κάτω και την επρόλαβα και την έπιασα από τα μαλιά και εκτυπούσα το πρόσωπο της και το μέτωπο της πάνω στη γή. Η 'Αρτεμις εφώνηξε βοήθεια και έχασε τις αισθήσεις της. Τότε την έπιασα και την έβαλα μέσα στο αυτοκίνητό της το οποίο οδήγησα στο γυρό της θάλασσας. Την εκατέβασα από το αυτοκίνητο και την έπιασα στα χέρια μου και την έβαλα μέσα στη θάλασσα και επροχώρησα ένα μέτρο περίπου. Αυτή έφερε τις αισθήσεις της και με ετσάρνιαζε στο πρόσωπο και στα χέρια και φώναζε βοήθεια και προσπαθούσε να μου φύγει. Τότε εγώ την έβαλα μπρούμυτα
 10 μέσα στην θάλασσα και έβαλα την κεφαλή της κάτω από το νερό και την εκρατούσα μέχρι που σταμάτησε να κινείται."

20 Τόσο στη *HadjiSavvas*, ανωτέρω, όσο και στην προγενέστερη απόφαση *Andreas Anastasiades v. Republic* (1977) 2 C.L.R. 97, κρίθηκε ότι η βία η οποία ασκείται κατά τη διάπραξη του εγκλήματος μπορεί αφεαυτής να παρέχει ενδείξεις για την ύπαρξη προμελέτης. Σε καμιά όμως απόφαση
 25 δεν υποστηρίζεται ότι βία η οποία ασκείται για τη θανάτωση του θύματος μπορεί αφεαυτής να τεκμηριώσει προμελέτη. Αν τούτο γινόταν δεκτό θα οδηγούμαστε σε εξίσωση της προμελέτης με πρόθεση δολοφονίας του θύματος κατά το χρόνο διενέργειας του φόνου, θέση ασυμβίβαστη με τα συστατικά της προμελέτης. Ό,τι μπορεί να αποκλυφθεί από τη βία και, γενικότερα, τις συνθήκες διάπραξης του φόνου, είναι η αποφασιστικότητα και η ψυχρότητα του θύτη που τείνουν να υποστηρίξουν προηγούμενο
 30 σχεδιασμό. Στη *HadjiSavvas*, ανωτέρω, ο κατηγορούμενος απομόνωσε το θύμα, όχι όπως στην προκειμένη περίπτωση για να κάμουν έρωτα, αλλά για να αντιμετωπίσει την
 35 από καιρού εκδηλωθείσα πρόθεσή της να διακόψει κάθε δεσμό μαζί του. Περαιτέρω, την απομόνωσε, εφοδιασμένος με το φονικό όπλο το οποίο χρησιμοποίησε για να την αποτελειώσει. Σ' αυτή την υπόθεση το μόνο εφόδιο που

μετέφερε ο θύτης ήταν το προφυλακτικό για ασφαλείς ερωτικές σχέσεις. Στη *HadjiSavvas* υπήρχε προϊστορία άσκησης βίας του θύτη εις βάρος του θύματος, συνοδευόμενη με απειλές ότι θα τη σκότωνε αν τον εγκατέλειπε. Η βιαιότητα του εγκλήματος φανέρωσε ότι οι απειλές δεν ήταν απλή φοβέρα, ενώ, συγχρόνως, έτεινε να αποκαλύψει τους λόγους για τους οποίους ο δολοφόνος επιδίωξε να την απομονώσει, καθώς και το λόγο για τη μεταφορά του φονικού όπλου. Και στην *Anastassiades* υπήρχε κίνητρο για τη διάπραξη του εγκλήματος και εφοδιασμός με φονικό όπλο που, συνταυτιζόμενα με τη ψυχρότητα και βιαιότητα με την οποία διαπράχθηκε ο φόνος, έτειναν να καταδείξουν ψυχρά προμελετημένη ενέργεια.

Στις υποθέσεις *Dervish Halil v. The Republic*, 1961 C.L.R. 432 και *Mustafa Halil v. The Republic*, 1962 C.L.R. 18, αποφασίστηκε ότι δε μπορεί να γίνονται υποθέσεις για την πρόκληση του θύτη από το θύμα. Το θεμέλιο για την παρεμβολή πρόκλησης πρέπει να στοιχειοθετηθεί με μαρτυρία. Στην προκειμένη υπόθεση ό,τι ελλείπει είναι το στοιχείο της προμελέτης πριν τη "συζήτηση" μεταξύ του θύματος και του θύτη. Άσχετα από οποιοσδήποτε υποθέσεις αναφορικά με το περιεχόμενο της συζήτησης, η "συζήτηση" αυτή καθεαυτή τεκμηριώνει τη μεταβολή της διάθεσης του εφεσείοντα προς το θύμα. Η διάθεσή του μεταβλήθηκε από φιλική σε εχθρική. Και αν ακόμα δεχθούμε ότι με την εκδήλωση της επίθεσης του εφεσείοντα εναντίον του θύματος, αμέσως μετά τη συζήτηση, τεκμηριώνεται πρόθεση του εφεσείοντα για τη θανάτωσή της, η αλληλουχία των γεγονότων τα οποία ακολούθησαν δεν αφήνουν περιθώρια για την εξαγωγή ασφαλούς συμπεράσματος ότι ο εφεσείων είχε την ευκαιρία, κάτω από συνθήκες νηφαλιότητας, να αναλογιστεί τις συνέπειες των προθέσεών του και να τις αποβάλει, κάτι που αποτελεί προϋπόθεση για την απόδειξη της προμελέτης. Η ύπαρξη προμελέτης πρέπει να αποδειχθεί ως συγκεκριμένο γεγονός. Το εύρημα για την προμελέτη, όπως και όλα τα ευρήματα για τα γεγονότα της υπόθεσης, ανάγεται στο πρωτόδικο Δικαστήριο. Το Κακουργιοδικείο βασιίζει το εύρημα για προμελέτη στις πρωινές σκέψεις του εφεσείοντα τις

οποίες αποτιμά ως την προμελέτη του πνιγμού της 'Αρτεμης τις πρωινές ώρες της επομένης.

Στην απόφαση του Κακουργιοδικείου αναφέρεται :

5 "..... Η πρόθεσή του να τη σκοτώσει διαμορφώθηκε με τον τρόπο που ανέφερε στην κατάθεσή του Τεκ. 63, και χωρίς καμιά αμφιβολία είχε τη δυνατότητα και την ευκαιρία να το ξανασκεφθεί και να εγκαταλείψει αυτή την πρόθεση. Ο Κατηγορούμενος δεν το έκαμε και πραγμάτωσε την πρόθεσή του.".

10 Σύμφωνα με το ουσιώδες αυτό εύρημα ο εφεσείων είχε ολοκληρη την ημέρα, κάτω από συνθήκες ηρεμίας, να αποβάλλει τις εγκληματικές του προθέσεις. Όπως έχουμε διαπιστώσει, και αν είχε διαπεράσει το μυαλό του το πρωί της 19/4/89 μια τέτοια σκέψη, αυτή ήταν παροδική, χωρίς

15 καμιά αντανάκλαση στις πράξεις του που εμφορούνταν πριν τη "συζήτηση" μόνο από ερωτική διάθεση προς το θύμα. Οποιαδήποτε αποτίμηση εκ μέρους μας των γεγονότων που επακολούθησαν τη "συζήτηση" για τον προσδιορισμό των ευρημάτων τα οποία θα μπορούσαν να εξαχθούν σε σχέση με την προμελέτη, θα συνιστούσε επέμβαση

20 στο έργο του πρωτόδικου δικαστηρίου, εκτός αν τα γεγονότα αναντίλεκτα θα οδηγούσαν όχι μόνο το πρωτόδικο δικαστήριο αλλά και κάθε άλλο δικαστήριο στο ίδιο ακριβώς εύρημα. Τα γεγονότα δεν επιτρέπουν τέτοια ευχέρεια.

25 Η "συζήτηση", όποιο κι αν ήταν το περιεχόμενό της, εξόργισε τον εφεσείοντα ο οποίος έξαλλος επετέθη του θύματος. Τα διαδραματισθέντα μετά την επίθεση, και η αλληλουχία των γεγονότων, δεν άφηναν περιθώριο για την εξαγωγή οποιουδήποτε αδιαμφισβήτητου συμπεράσματος

30 για το χρόνο που αποφασίστηκε η δολοφονία της 'Αρτεμης, και την προμελέτη της υπό συνθήκες νηφαλιότητας. Αντίθετα, τα γεγονότα που εξιστορούνται στην κατάθεσή του φανερώνουν ότι ο εφεσείων, μετά τη "συζήτηση", ήταν εκτός εαυτού, κατάσταση που δεν επέτρεπε ψυχρό αναλογισμό και απόρριψη οποιουδήποτε φονικού σχεδίου. Εν

35 πάση περιπτώσει, σε τέτοιο εύρημα δε μπορεί, με τη βεβαιότητα που επιβάλλεται, να αχθεί το δευτεροβάθμιο δικα-

στήριο. Η διαζευκτική εκτίμηση των γεγονότων από το Κακούργιοδικείο, ανεξάρτητα από τις πρωινές σκέψεις του εφεσείοντα, έχει θεωρητικό χαρακτήρα επειδή απομονώνει τα γεγονότα αυτά από τα πρωτογενή ευρήματα του Κακούργιοδικείου ως προς το βασικό λόγο που ώθησε τον εφεσείοντα να σκοτώσει την 'Αρτεμη. Τα ευρήματα του Κακούργιοδικείου, ως προς τα ουσιώδη γεγονότα, συναρτώνται αποκλειστικά με το περιεχόμενο της κατάθεσης του Τεκμηρίου 63, όπου οι ενέργειες του εφεσείοντα για την πρόκληση του θανάτου της 'Αρτεμης συνδέονται με τις πρωινές του σκέψεις. Η σημασία της "συζήτησης" ως της γενεσιουργού αιτίας των όσων επακολούθησαν τις ερωτικές τους σχέσεις, και η επίδρασή της στη διαμόρφωση των προθέσεων του εφεσείοντα έναντι του θύματος, σε κανένα στάδιο της απόφασης δεν αξιολογείται σωστά.

Καταλήγουμε ότι το εύρημα για την ύπαρξη προμελέτης είναι ακροσφαλές, διαπίστωση η οποία επιβάλλει την ακύρωση της καταδίκης για το έγκλημα του φόνου εκ προμελέτης, και την υποκατάσταση της ετυμηγορίας του Δικαστηρίου με καταδίκη για το έγκλημα της ανθρωποκτονίας της 'Αρτεμης Λεμονιάτη, κατά παράβαση των διατάξεων του 'Αρθρου 205 του Ποινικού Κώδικα.

ΑΡΤΕΜΙΔΗΣ, Δ.: Συμφωνώ με τα συμπεράσματα πάνω στα γεγονότα της υπόθεσης καθώς επίσης και με την ανάλυση της νομικής πτυχής, ιδιαίτερα σε ότι αφορά την προμελέτη, θέμα που μας απασχόλησε με αγωνία, όπως αυτά διατυπώνονται στην πυκνογραμμένη απόφαση που ετοίμασε ο δικαστής Πικής εκ μέρους της πλειοψηφίας του Δικαστηρίου.

Εχω διιστάμενη εντούτοις θέση αναφορικά με το αποτέλεσμα της έφεσης γιατί κατά τη γνώμη μου, και με βάση τα γεγονότα όπως έχουν γίνει αποδεκτά από το Κακούργιοδικείο, η προμελέτη έχει αποδειχθεί πέραν πάσης λογικής αμφιβολίας και επομένως η έφεσή θα έπρεπε να απορριφθεί.

Υιοθετήσαμε την άποψη πως το έναυσμα για την επίθε-

ση του εφεσειόντος εναντίον της Άρτεμης Λεμονιάτη έδωσε κάποια συζήτηση η οποία προηγήθηκε. Ο εφεσειών αρχίζει τότε να την κτυπά ανηλεώς ενώ βρίσκονται και οι δυο μέσα στο αυτοκίνητο. Την αρπάζει από το λαιμό και αποπειράται να την στραγγαλίσει. Τα ευρήματα του ιατροδικαστή - παθολογοανατόμου Δρα. Βανέξη πάνω στο λαιμό του θύματος βεβαιώνουν το γεγονός αυτό. Δεν προκλήθηκε όμως ο θάνατος της Άρτεμης. Συνεχίζοντας την άγρια επίθεσή του ο εφεσειών την σέρνει έξω από το αυτοκίνητο και της καταφέρνει αλλεπάλληλα κτυπήματα, κυρίως στην κεφαλή, που κτυπά κρατώντας την με τα χέρια του στο έδαφος. Η Άρτεμης χάνει τις αισθήσεις της. Σ' αυτό ακριβώς το σημείο σταματώ για να επισημάνω και να δώσω έμφαση στο στοιχείο του χρόνου που χρειαζόταν ο εφεσειόντας για να ξανασκεφτεί την απόφασή του να θανατώσει την Άρτεμης, που πήρε μετά τη συζήτηση, και να εγκαταλείψει το εγχείρημά του, γιατί από αυτό το σημείο και μετά παρεμβάλλεται, κατά τη γνώμη μου, ο κρίσιμος αυτός χρόνος.

20 Τί συμβαίνει μετά που η Άρτεμης χάνει τις αισθήσεις της; Ο εφεσειών την σέρνει προς το αυτοκίνητο και την τοποθετεί μέσα σ' αυτό. Οδηγεί δια μέσου χωματένιων ατραπών της παραλίας σε μια απόσταση 700 περίπου μέτρων για να φθάσει σε ένα σημείο κοντά στη θάλασσα. 25 Κατεβαίνει από το αυτοκίνητο και σέρνει την αναισθητη Άρτεμη για 90 περίπου πόδια για να μπει στο νερό. Με την επαφή του νερού η Άρτεμης επανακτά τις αισθήσεις της και αρχίζει να φωνάζει και να αντιστέκεται. Ο εφεσειών όμως πιέζει την κεφαλή της κάτω από το νερό και την κρατά μέχρι που σταμάτησε να κινείται. 30 Επήλθε ο θάνατος. Και το χρονικό αυτό διάστημα, πάλι σύμφωνα με την μαρτυρία του Δρ. Βανέξη, μπορεί να κυμανθεί από 2-3 λεπτά.

35 Ας μου επιτραπεί τώρα να αναφερθώ στο κρίσιμο χρονικό σημείο κάπως περιγραφικά, για να διατυπώσω με όση ενάργεια μπορώ την άποψή μου. Το εκδικάσαν Κακουργιοδικείο έκρινε από την αδιαμφισβήτητη μαρτυρία πως ο εφεσειών και η Άρτεμης διατηρούσαν ερωτικό

δεσμό με υψηλή συναισθηματική φόρτιση. Ήθελαν να παντρευτούν το συντομότερο, αν δεν υπήρχε ένσταση από τον πατέρα της Άρτεμης. Στην παραλία πήγαν στις μεταμεσονύκτιες ώρες, μετά τη διασκέδασή τους σε διασκοθήκη της Λεμεσού, για να κάμουν έρωτα, κάτι που συνήθιζαν τακτικά. Ενώ βρισκόντουσαν εκεί, και μετά την σαρκική τους επαφή, έγινε μεταξύ τους κάποια συζήτηση, που σίγουρα το περιεχόμενό της ήταν πολύ σοβαρό, και εις βάρος του εφεσείου, για να επακολουθήσουν τα τραγικά γεγονότα. Παίρνει την απόφαση να την σκοτώσει και αρχίζει να επιτίθεται εναντίον της, με τον τρόπο που έχω ήδη περιγράψει, μέχρις ότου αυτή χάνει τις αισθήσεις της. Τί είχε τότε μπροστά του ο εφεσείων; το αγαπημένο του πρόσωπο ξαπλωμένο στο έδαφος με πλήρη απώλεια αισθήσεων. Έχω τη γνώμη πως αυτή η κατάσταση της Άρτεμης επενέργησε, ώστε να κάμει τον εφεσείου να ξανασκεφθεί την απόφασή του να θανατώσει την Άρτεμης και να την εγκαταλείψει. Δεν υπήρχε καμιά αντίσταση πλέον από την Άρτεμης, ήταν ήδη αναισθητη στο έδαφος. Τί επακολούθησε όμως. Την σέρνει ξανά μέσα στο αυτοκίνητο που οδηγεί για 700 μέτρα σε ένα σημείο κοντά στη θάλασσα. Κατά τη διάρκεια του σύντομου ταξιδιού η Άρτεμης είναι μαζί του, αλλά χωρίς αισθήσεις. Κατεβαίνει από το αυτοκίνητο και τη σέρνει για απόσταση 90 πόδια μέχρις ότου φτάσει στο νερό. Η Άρτεμης επαναυρίσκει τις αισθήσεις της, αντιδρά και φωνάζει. Ο εφεσείων όμως πιέζει την κεφαλή της κάτω από το νερό μέχρι του πνιγμού της.

Δεν έχω καμιά αμφιβολία πως σύμφωνα με τις αρχές της νομολογίας που αφορούν στα στοιχεία της προμελέτης, όπως αυτή συνοψίζεται στην απόφαση του Δικαστή Πική, η κατηγορία εναντίον του εφεσείου αποδείχτηκε πέραν πάσης λογικής αμφιβολίας. Από το χρονικό σημείο που η Άρτεμης έχασε τις αισθήσεις της μετά από τα αλεπάλληλα κτυπήματα και την προσπάθεια στραγγαλισμού της, ο εφεσείων είχε το χρόνο να ξανασκεφθεί την απόφαση που πήρε, αμέσως μετά τη συζήτηση, για να την θανατώσει και να εγκαταλείψει την απόφαση του αυτή. Η εξέλιξη των γεγονότων, όπως τα περιγράφω πιο πάνω, αποτελεί εύρημα του εκδικάσαντος Κακουργιοδικείου

που υποστηριζόταν από ανεξάρτητη πραγματική και επισημονική μαρτυρία.

5 Το Κακουργιοδικείο κατέληξε επίσης στο συμπέρασμα, διαζευκτικά των υπόλοιπων συμπερασμάτων του, πως, τα γεγονότα, όπως εξελίχθηκαν από τη στιγμή που η Αρτεμης έχασε τις αισθήσεις της μέχρι της θανάτωσής της από τον εφeseίοντα, αποδεικνυαν τα στοιχεία της προμελέτης. Συμφωνώ με αυτή την κατάληξη.

10 ΠΙΚΗΣ, Δ. : Μετά την απόφαση (πλειοψηφίας) για τον παραμερισμό της καταδίκης του εφeseίοντα για το έγκλημα του φόνου εκ προμελέτης, και μετατροπή της ετυμηγορίας (verdict) σε καταδίκη για το έγκλημα της ανθρωποκτονίας, προκύπτει ανάγκη το Εφετείο να καθορίσει την πρέπουσα ποινή. Ο δικηγόρος του εφeseίοντα υπέβαλε ότι
15 τα γεγονότα της υπόθεσης δε συνθέτουν τη χειρότερη μορφή ανθρωποκτονίας, γεγονός που, σε συνδυασμό με τις προσωπικές του συνθήκες, δικαιολογεί ποινή αισθητα χαμηλότερη από το ανώτατο όριο (ισόβια δεσμά) που προβλέπει ο νόμος. Παρόλο που δε διαπιστώνεται νομικό κώλυμα - και σ' αυτό είμαστε όλοι σύμφωνοι - στη συμμετοχή
20 και του μέλους του Εφετείου που διαφώνησε, στον καθορισμό της ποινής εξ αιτίας της διαφωνίας του με την πλειοψηφία ως προς την εγκυρότητα της πρωτόδικης απόφασης, ο Δικαστής Αρτεμίδης πιστεύει ότι δε μπορεί να
25 διαχωρίσει τη σοβαρότητα των γεγονότων από τις διαπιστώσεις οι οποίες περιέχονται στην απόφασή του και, επομένως, κρίνει ότι η αποτίμηση της σοβαρότητας του εγκλήματος με βάση την απόφαση της πλειοψηφίας, θα κατέληγε ουσιαστικά σε θεωρητικό εγχείρημα για τον ίδιο. Συνεπώς, δε μετείχε στον καθορισμό της ποινής. Την ευθύνη
30 για τον προσδιορισμό της ποινής θα επιμερισθώ με το άλλο μέλος της πλειοψηφίας, το Δικαστή Αρτέμη.

35 Τα γεγονότα τα οποία στοιχειοθετούν το εξαιρετικά σοβαρό έγκλημα που διέπραξε ο εφeseίων αναφέρονται στην απόφασή μας και δε θα τα επαναλάβουμε. Η βαναυσότητα με την οποία επιτέθη στο θύμα που τελικά έπνιξε, συνθέτει εικόνα εξαιρετικής βίας η οποία σηματοδοτεί και τη σοβαρότητα του εγκλήματος της ανθρωποκτονίας το

οποίο διέπραξε. Οι συνέπειες του εγκλήματος υπήρξαν ολέθριες, όπως είναι πάντα η περίπτωση αφαίρεσης ανθρώπινης ζωής στην προκείμενη περίπτωση, νεαρής κοπέλλας 20 χρόνων. Η ανθρώπινη ζωή αποτελεί το ύψιστο αγαθό και η αφαίρεσή της μέγιστο έγκλημα. Η δέσμευση στην προστασία της ανθρώπινης ζωής επιβάλλει ανάλογο καθήκον για την περιφρούρησή της, γεγονός που αντανάκλαται στην τιμωρία που επιβάλλεται για εγκληματικές πράξεις που επιφέρουν την απώλεια ανθρώπινης ζωής. Γι' αυτό το λόγο προσδίδεται αποτρεπτικός χαρακτήρας στην τιμωρία κάθε φονικής πράξης.

Δεν κρίνουμε απαραίτητο να προβούμε σε αναφορά σε συγκεκριμένες αποφάσεις του Ανωτάτου Δικαστηρίου που διαφωτίζουν ως προς το μέτρο της ποινής για το έγκλημα της ανθρωποκτονίας. Το έγκλημα της ανθρωποκτονίας καλύπτει ευρύ φάσμα εγκληματικής συμπεριφοράς και επομένως δεν είναι ευχερής ο καθορισμός τιμωρητικού πλαισίου έστω και μέσα σε πλατειά όρια. Όπου όμως το έγκλημα αυτό είναι το αποτέλεσμα ηθελημένης παράνομης πράξης, όπως στην προκείμενη περίπτωση με τον εκούσιο πνιγμό του θύματος, δικαιολογείται η επιβολή πολύχρονης ποινής φυλάκισης (*Georghios Demetris Hourtis v. The Republic* (1968) 2 C.L.R. 206. *Philippou v. Republic* (1983) 2 C.L.R. 245).

Μετά από συνεκτίμηση όλων των σχετικών παραγόντων, κρίνουμε ότι η πρέπουσα ποινή είναι φυλάκιση 15 ετών, την οποία και επιβάλλουμε.

*Έφεση επιτρέπεται.
Ποινή μειώνεται σε
φυλάκιση 15 ετών.*